

„TikTok“ programėlė - šiuo metu populiariausia pasaulyje, šią vasarą perkopusi 2 milijardų parsisiuntimų ribą. Tačiau pasaulis rimtai sunerimęs dėl jos galimai keliamų grėsmių, o pavienės šalys netgi imasi ją drausti. Iš pažiūros nekaltas socialinis tinklas, kuriame naudotojai dalinasi linksmomis vaizdo įrašais, kaltinamas neteisėtų duomenų rinkimu ir grėsmėmis nacionaliniam saugumui. Ar „TikTok“ grėsmės - realios ir kokios jos?

Žurnalistų etikos inspektorius tarnybos Viešosios informacijos stebėsenos ir ekspertizės skyriaus vedėja Aliona Gaidarovič akcentuoja, jog potencialių pavojų „TikTok“ programėlė tikrai kelia kiekvienam jos naudotojui.

„Viena didžiausių galimų grėsmių - neteisėtų duomenų rinkimas ir siuntimas iš telefono. Registruojantis „TikTok“, prašoma suteikti prieigą prie mikrofono bei galerijos, leisti nustatyti telefono lokaciją. Tokios sąlygos iš esmės nesiskiria nuo kitų socialinių tinklų, tačiau naudodamiesi „TikTok“ rizikuojate, jog net nenaudojant programėlės, ji - nepabijosiu tokio žodžio - gali landžioti po jūsų telefoną ir tas vietas, į kurias leidžiate įeiti registruojantis“, - atskleidžia pašnekovė.

Gali veikti tarsi mažas virusas

Programėlė oficialiai skelbia renkanti tokią pačią informaciją, kaip ir populiariaji „Facebook“ ar „Google“: buvimo vietos, interneto adreso (IP), išmaniojo prietaiso modelio, telefono ir socialinių tinklų kontaktų informaciją. Tačiau, A. Gaidarovič teigimu, ne vienas tyrimas įrodė, kad išipareigojimo rinkti tik tokią informaciją programėlės kūrėjai nesilaiko.

Pavyzdžiui, Vokietijos žurnalistų atliktas tyrimas parodė, kad informacija, kurios „TikTok“ atstovai tikino nerenkantys, visgi plaukė į Kinijos serverius. Turint omenyje, kad „TikTok“ privatumo politika numato, jog visus duomenis teismo sprendimu įmonė gali perduoti valdžios institucijoms, Kinijoje įsikūręs „TikTok“ juos lengvai gali perduoti šios šalies vyriausybei.

Be to, iki šiol nėra patikrinta, ar programėlė negali savavališkai įjungti mikrofono ar kameros. „Tai reikštų, kad programėlė pati įjungtų mikrofoną net tada, kai telefono ekranas neaktyvus. Tokiu atveju ji veiktų tarsi mažas virusas telefone, įrašinėdama visus garsus ir pokalbius, vykstančius aplinkui. Dauguma paauglių sako - na, ir gerai, kas čia tokio. Bet ar tikrai? Juk nenorime, kad tam tikrą privačią informaciją žinotų tėvai, o čia ją sužinoti ir klausytis gali visiškai nepažįstami žmonės. Be to, visa informacija yra kaupiama - ar tikrai norėtumėme, kad po dešimties metų kažkas mums primintų apie mūsų paslaptis ar asmeninius dalykus?“, - retoriškai klausia pašnekovė.

Ji akcentuoja dar vieną „TikTok“ pavojų - neribotą duomenų saugojimą. „Europos Sąjungoje turime įsigaliojusį Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, kurio duomenų mažinimo principas nusako, kokiam terminui duomenys yra kaupiami. Taigi, bet kuris verslas yra išipareigojęs po tam tikro laiko turimus duomenis apie vartotojus sunaikinti. „TikTok“ tokio dalyko neįsipareigoja ir visus duomenis, net ir ištrynus programėlę ar panaikinus paskyrą,

gali saugoti kad ir 50 metų“, – teigia A. Gaidarovič.

Dėl išvardytų priežasčių ir jų keliamų pavojų dalis valstybių priėmė sprendimą programėlę uždrausti. Šiuo metu programėlė yra uždrausta Indijoje ir savo gimtinės – Kinijos – mieste Honkonge, o Švedijos visuomeninis transliuotojas uždraudė naudotis programėle savo darbuotojams. Įdomu tai, kad naudotis „TikTok“ savo rinkimų štabo darbuotojams uždraudė ir naujai išrinktas JAV prezidentas Joe Bidenas.

Drausti nereikėtų, informuoti

Bene garsiausiai pasaulyje nuskambėjo „TikTok“ konfliktas su buvusio JAV prezidento Donaldo Trumpo administracija: rugsėjį D. Trumpas paskelbė apie oficialų programėlės draudimą šalyje, tačiau „TikTok“ jį apskundė ir JAV teismas bent jau kol kas programėlę atsisiųsti leidžia.

A. Gaidarovič nuomone, nors programėlė ir kelia grėsmių, sprendimas ją drausti traktuotinas kaip kėsینimasis į žodžio laisvę. „Tai bene pirmasis bandymas Amerikoje riboti žodžio laisvę – galimybė naudotis programėle yra viena iš žodžio laisvės apraiškų. Tuo demokratinės valstybės ir skiriasi nuo autoritarinių ar diktatoriškų režimų, jos svarbiausiu tikslu laiko informuoti žmones, o toliau jau kiekvienas mūsų yra absoliučiai laisvas spręsti, ar jis jaučiasi gerai, kai kažkas slapta landžioja po jo telefoną“, – sako ji.

Visgi, pasak jos, dauguma valstybių svarsto apie draudimą norėdamos paskatinti „TikTok“ išspręsti neraminančius klausimus. „Pavyzdžiui, duomenų apsaugos priežiūrą atliekanti Airijos institucija pasakė, kad „TikTok“ reikės daug padirbėti, turint omeny ne tik nacionalinį saugumą, bet ir bendrus duomenų apsaugos reikalavimus. Pats „TikTok“ taip pat buvo pasiryžęs keistis: atidaryti atstovybę ES ir atitinkamai kurioje nors ES šalyje laikyti serverius, kuriuose būtų saugomi ES vartotojų duomenys. Tiesa, kol kas tai tik planai“, – teigia ekspertė.

Apsvarstyti, kiek ir ko viešiname

2016-aisiais sukurta „TikTok“ programėlė šių metų rugsėjo duomenimis turėjo 800 tūkst. naudotojų visame pasaulyje, 41 proc. jų – 16–24 metų amžiaus. Itin populiari ji ir Lietuvoje – čia jos vartojimas ypač išaugo karantino metu, nors dar 2019 m. programėlė pateko į populiariausių Lietuvos vaizdo įrašų platformų penketuką.

Pasak A. Gaidarovič, naudojantis programėle kaskart reikėtų pasverti, koku tikslu dalinėtės viena ar kita informacija. „Turime sąmoningai nuspręsti, kiek ir kokios informacijos esame pasirengę dalintis su visu pasauliu. Reikėtų suprasti, jog net ir tuo atveju, jei viešiname filmuką, kur filmavome tik save, mes neretai pateikiame ir papildomos informacijos: kaip gyvename, kur gyvename, kas yra mūsų šeimos nariai. Tokia informacija gali pasinaudoti ir nesąžiningi žmonės, taigi kaskart reikėtų pagalvoti, kiek tokios „nereikalingos“ informacijos atskleidžiate“, – perspėja ji.

Dalinimosi žiniomis svarbą bei drauge su jomis tenkančią atsakomybę supranta ir Lietuvoje jau dvejus metus veikiantis e. skautų tinklas, vienijantis beveik 1,6 tūkst. skaitmeninių žinių

turintį 14–29 metų amžiaus jaunimą. Šiuo metu e. skautai „Facebook“ grupėje „#Prisijungusi Lietuva pataria ir konsultuoja“ šalies gyventojus supažindina su išmaniųjų įrenginių bei interneto funkcijomis ir atsako į aktualius klausimus. „Jaunimas, kurio kasdienybė yra naudojimasis internetu bei socialiniais tinklais, paprastai supranta ir tai, kokių grėsmių juose yra. Todėl pataria, kaip naudotis elektroniniu paštu, „Facebook“ ar elektronine bankininkyste bei kaip būti atsargiems, nepapulti į sukčių rankas, neperduoti nepažįstamiems asmeninių duomenų ir suprasti, kad kitoje ekrano pusėje, kaip ir gyvenime, gali sėdėti ne visada sąžiningi žmonės“, – pastebi projekto „Prisijungusi Lietuva“ e. skautų veiklos koordinatorius Arvydas Ruseckis.

Jo nuomone, skaitmeninio raštingumo mokymai senjorams itin aktualūs ir naudingi, todėl ir jaunimo pagalba labai svarbi. Juo labiau, kad tapti e. skautu – visiškai nesudėtinga. „Nors e. skautų veikla bibliotekose šiuo metu laikinai sustabdyta, tačiau, vos tik ribojimai bus atšaukti, jie grįš į bibliotekas ir tęs savo misiją. Norintys prisijungti prie šios savanoriškos veiklos, turi užsiregistruoti svetainėje www.prisijungusi.lt, susipažinti su ten esančia informacija apie e. skautų veiklą, atlikti testą ir parsisiųsti e. skauto pasą. Su juo pasibaigus ribojimams tereikės nuvykti į artimiausią biblioteką ir susitarus su bibliotekininku pradėti e. skauto veiklą“, – paaiškina e. skautų veiklos koordinatorius.

